

تعاون، سال بیست و یکم، دوره جدید، شماره ۳، پاییز ۱۳۸۹

بررسی عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونیهای شیلات استان کرمانشاه^۱

حشمت مرادی^۲، دکتر امیرحسین علی بیگی^۳

تاریخ دریافت: ۸۹/۶/۶ تاریخ پذیرش: ۸۹/۱۰/۲۸

چکیده

توسعه تعاونیهای شیلات می تواند زمینه ساز اشتغال گردد، موجب ایجاد ارزش افزوده در زمینه محصولات شیلاتی شود، به جاذبه‌ای برای گردشگری بدل گردد، امنیت غذایی را تأمین کند و نهایتاً توسعه پایدار شیلات را تضمین نماید. در همین راستا این مطالعه در سال ۱۳۸۸-۸۹ با هدف بررسی عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونیهای شیلات استان کرمانشاه انجام پذیرفته است. این تحقیق از نوع کاربردی و کمی و از نوع حال و آینده نگر است. جامعه آماری تحقیق اعضای تعاونیهای فعال شیلات در استان کرمانشاه هستند که به علت محدود بودن تعداد تعاونیهای استان، سرشماری شده‌اند. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه استفاده و روایی آن توسط استادان و کارشناسان اداره تعاون و شیلات، مدیران تعاونیهای شیلات و

۱. این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد با همین عنوان است که با حمایت معاونت پژوهش، آموزش و کارآفرینی تعاونیهای وزارت تعاون انجام شده است.

۲. کارشناس ارشد ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه رازی کرمانشاه

e-mail: zanyarmoradi@yahoo.com

۳. دانشیار ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی دانشگاه رازی کرمانشاه

e-mail: baygi1@razi.ac.ir

پژوهشگران تأیید و پایایی آن نیز با استفاده از آزمون پیش‌آهنگ و محاسبه آلفای کرونباخ به میزان ۰/۷۷ اندازه‌گیری شده است. برای سنجش میزان موفقیت از شاخص‌سازی به روش تاکسونومی عددی استفاده شد. نتایج حاصل از تاکسونومی عددی نشان داد که تعاونیهای شیلات استان کرمانشاه در کل ناموفقند. نتایج به دست آمده از تحلیل همبستگی اسپیرمن و پیرسون نیز نشان داد که بین متغیرهای مستقل تحقیق (جنبه‌های انسانی و اجتماعی، محیط قانونی، نهادی و سیاستگذاری، میزان شناخت اعضا از اصول تعاون و عوامل اقتصادی) و موفقیت تعاونی همبستگی قوی و معناداری وجود دارد. تحلیل رگرسیون نیز نشان داد که همبستگی میان متغیرهای مستقل و وابسته بالا و ضریب تعیین برابر ۰/۵۱ است. بنابراین ۵۱٪ موفقیت تعاونیها به وسیله این عوامل سنجیده شده است. در این باره متغیر میزان شناخت اعضا از اصول تعاون کمترین و متغیر جنبه‌های انسانی و اجتماعی بیشترین تغییرات موفقیت تعاونیها را تبیین می‌نمایند.

کلیدواژه‌ها:

تعاونی شیلات، موفقیت، عوامل انسانی، عوامل اقتصادی

مقدمه

کشورهای در حال توسعه تقریباً نیمی از آبریان را تولید می‌کنند، ولی مصرف آنها کمتر از نصف مصرف جهانی است در حالی که جمعیت کشورهای توسعه یافته کمتر از یک سوم جمعیت کشورهای کمتر توسعه یافته است (Baticados, 2004). اگر سهم سرانه را در نظر بگیریم، اختلاف در مصرف آبریان در کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته بسیار زیاد است (Jumes, 2008). نتایج ۳۰ سال تحقیق دانشمندان نشان می‌دهد که ماهی غذای سلامتی است. ماهی غذایی مقوی، سرشار از پروتئین، ویتامین و مواد معدنی است و تنها منبع عمده‌ای است که می‌تواند چربیهای غیر اشباع امگا ۳ با زنجیره بلند به نام وی-اچ-ای را در اختیار انسان قرار دهد (نصیری و رنجبر، ۱۳۸۰). اگر روزانه تنها ۳۰ گرم ماهی مصرف شود و یا دو وعده غذایی در هفته را ماهی تشکیل دهد، بیماریهای قلبی کاهش می‌یابد و از طرفی ثابت

شده است که مصرف آبزیان استرس، لخته شدن خون و مهمتر از آن، سطح چربی و پروتئین چربی دار خون را کاهش می دهد (Paveles, 1989). بنابراین، مصرف آبزیان اهمیت زیادی در تأمین نیازهای غذایی انسان و صید و پرورش آبزیان نیز نیاز به توسعه دارد که در این راستا تعاونها بهترین سازمان برای بهبود وضعیت اقتصادی و توسعه شیلات به حساب می آیند، چراکه اعضا می توانند از مساعدتهای مالی و فنی همدیگر برخوردار باشند و میزان تولید خود را افزایش دهند (کومار، ۱۳۸۵). تجربه موفق تعاونهای صید و پرورش آبزیان کشورهای مختلف نشان داده است که تعاونها در اشتغال، تولید، سرمایه گذاری، توزیع، صادرات، واردات، اعتبار، مصرف و... حضوری گسترده دارند. تعاونهای شیلات ژاپن با رقمی برابر با ۶۱۹۹۵ واحد تعاونی که حدود ۳۵۰ هزار نفر عضو دارند، قریب به ۷۰٪ از کل ارزش تولید و فراوری ماهی در سطح ملی را به خود اختصاص می دهند (وزارت تعاون، ۱۳۸۳). در نیکاراگوئه تعاونهای صید سنتی ۶۵ تعاونی را در قالب فدراسیون سازماندهی کرده اند که مسئولیت صدور ۶۰ درصد از محصولات شیلاتی به ارزش ۴۰ میلیون دلار را در آمریکا بر عهده دارند (اتحادیه بین المللی تعاون، ۱۳۷۵). در ایران نیز به جهت دسترسی به دریاهای آزاد و منابع آبهای داخلی گسترده و سواحل مستعد آبی پروری، روند تقویت جایگاه شیلات در اقتصاد ملی صعودی بوده است. نگاهی اجمالی به آمار سالهای اخیر واقعیتی از این صعود را آشکار می سازد. شیلات استان کرمانشاه نیز در سال ۱۳۷۴ تأسیس شد که مجموع تولید آبزیان در این سال شامل ۲۲/۵ تن ماهیان گرمابی و ۱/۵ تن ماهیان سردابی بود که این میزان تولید در سال ۱۳۸۸ به بیش از ۱۷۰۰۰ تن رسید که سهم استان از تولید آبزیان از آبهای داخلی کشور به ۱۹/۵ درصد رسید و مقام اول تولید را در میان استانهای غیر ساحلی کسب کرد (مرکز آمار شیلات استان کرمانشاه، ۱۳۸۸).

با اینکه شیلات ایران و استان در کلیه ابعاد در حال گسترش است، ولی تعداد شرکتهای تحت پوشش تعاونی شیلات در سطح کشور و استان بسیار کم است و هر سال نیز از تعداد آنها کاسته می شود به طوری که تعداد تعاونهای شیلات کشور از ۴۷۳ تعاونی در سال ۸۰ به ۴۰۹ تعاونی در سال ۸۶ کاهش یافته و از ۳۸ تعاونی فعال استان در سال ۸۳ تنها ۱۴

تعاونی هم اکنون فعال هستند (سازمان شیلات ایران، ۱۳۸۷). حال سؤال این است چرا با وجود حمایت‌های مالی و انسانی دولت، تعدادی از این تعاونیها ناموفق بوده و غیرفعال شده‌اند و تعدادی فعال و موفقند؟ چه عواملی بر موفقیت و یا عدم موفقیت این تعاونیها تأثیرگذار بوده‌اند؟ گفتنی است در ایران ما و به خصوص در استان کرمانشاه، با وجود قابلیت‌های فراوان از جنبه‌های مختلف در زمینه آبرزی پروری، به دلیل فقر یافته‌های پژوهشی، از بسیاری از ظرفیتهای استفاده لازم نشده است. علاوه بر این هنگامی که تعاونیهای پرورش ماهی موفق و ناموفق شناسایی شوند، با اطمینان می‌توان نشان داد که پرورش دهندگان و صیادان ماهی و مبتکران یا مشاوران آنها، درست عمل کرده‌اند یا نه و آنگاه نسبت به برنامه‌ها و خط‌مشی‌های موجود بازنگری صورت گیرد و با شناسایی ویژگیهای شرکت‌های موفق و ناموفق و تجربیات آنها، راهکارها و الگوهای مناسب برای نحوه تشکیل و اداره این گونه شرکتها ترسیم شود.

پیشینه تحقیق

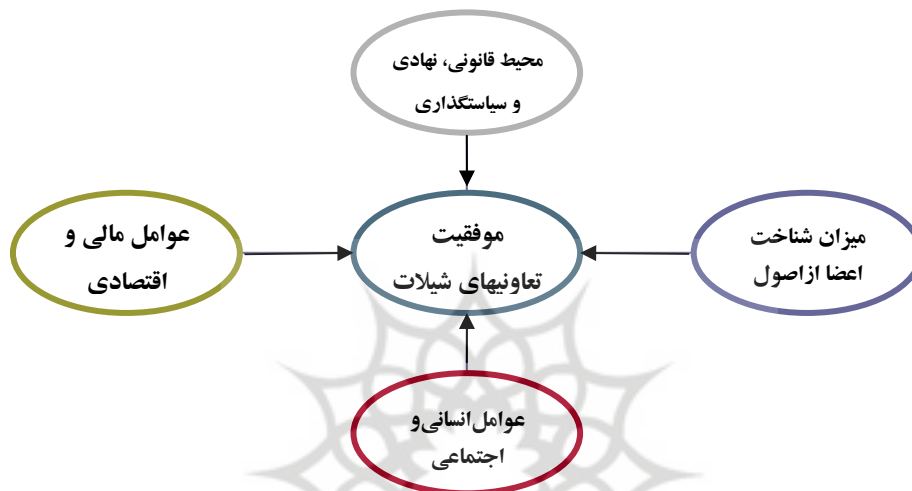
از دیدگاه طالب (۱۳۸۲)، موفقیت تعاونی در گرو توجه به ۴ نکته است: ۱. تلاش اقتصادی برای تأمین نیازها، ۲. گسترش همکاری اقتصادی در سطح ملی و بین‌المللی، ۳. مشارکت آزادانه و دموکراتیک و داوطلبانه اعضا، ۴. قبول مسئولیت اجتماعی در میان اعضا. اونا (Unal, 2008) در تحقیقی تحت عنوان «مقایسه تعاونیهای موفق و ناموفق در منطقه اژه ترکیه» به این نتیجه رسید که مهمترین عوامل تأثیرگذار بر عدم موفقیت این تعاونیها، نبود همبستگی میان اعضا، فقدان سرمایه‌گذاری، پایین بودن سطح سواد اعضا و مدیران تعاونی، فروش ماهی در خارج از تعاونی، فقدان مدیر واجد شرایط و ناکافی بودن حمایت‌های دولتی بوده است.

بروکنگز (Brookings, 2009) افزایش فهم عمومی، گسترش اطلاعات و آموزش و پرورش برای سهامداران تعاونی شیلات و توانمندسازی آنان را از طریق تلاش متقابل و تعاونی

میسر دانست. رینی (Ranney, 2008) بهبود مهارت‌های پایه، جلب رضایت اعضا و مدیریت را در موفقیت تعاونی شیلات مؤثر دانسته است. الهیاری (Allahyari, 2008) مشارکت اعضا در فرایند مدیریت تعاونی، دسترسی به اعتبارات و وامها و توسعه دوره‌های آموزشی را از مهمترین عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونیهای شیلات دانسته است. آزادی و کرمی (۱۳۸۰) افزایش درآمد، مشارکت روستاییان در جامعه، افزایش برابری و رفاه شغلی را در موفقیت مؤثر می‌دانند. به اعتقاد اشرفی (۱۳۸۳)، یکی از عوامل مهم در تعاونیهای موفق، توجه دست اندرکاران و برنامه‌ریزان به مسئله آموزش و ترویج است. پراکاش (Parkash, 1994) با تحلیل داده‌های حاصل از مطالعه اش نشان داد که متغیرهای حمایت مالی دولت، پایین بودن مدت زمان دریافت وام، پایین بودن نرخ سود تسهیلات، ارتباط عاطفی و درونی اعضا، بازاریابی مناسب، تجهیزات و امکانات پیشرفته، جوانی اعضای تعاونی و تعدیل در میزان اقساط وام دریافتی با انگیزه پیشرفت و موفقیت مدیران تعاونیها ارتباط معنی داری دارند. دفتر بین‌المللی کار (ILO, 2004) ویژگیهای نیروی انسانی (مدیران، اعضا و کارگران) از قبیل سطح سواد، میزان شناخت، میزان مشارکت، آگاهی و آشنایی با اهداف سازمان را در موفقیت تعاونیها مؤثر دانسته است. دی دی (Didi, 2004) بر نقش مشارکت در موفقیت تعاونیها تأکید دارد. اولسون (Olson, 1998) بر نقش آموزش بر موفقیت تعاونیها تأکید دارد. به اعتقاد برونیس و همکارانش (۱۹۹۷) بین شیوه مدیریت تعاونی و میزان موفقیت تعاونی همبستگی معنی داری وجود دارد. بنک (۲۰۰۱) علت موفقیت تعاونی اعتبار استفچک در لهستان را توجه ویژه در انتخاب اعضا و هیئت مدیره جدید، انتخاب کارکنان و آموزش آنان پس از استخدام، احترام و توجه به ایده‌های کارکنان، مدیریت خردمندانه امور مالی و برآوردن نیازهای اعضا می‌داند. ایوانی (۱۳۸۶) عوامل فردی (سابقه عضویت، سن، سواد و درآمد اعضای تعاونی)، جذب مشتری و بازاریابی، تسلط مدیر بر امور مالی و حسابداری را در موفقیت تعاونی مؤثر می‌داند.

بررسی سوابق موجود در مورد عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونیها نشان می‌دهد که عوامل متعددی بر موفقیت تعاونیها مؤثرند که می‌توان آنها را در قالب چند متغیر به شرح شکل ۱

دسته بندی کرد که این مجموعه عوامل به شکل گیری چار چوب مفهومی تحقیق منجر گردید. یادآور می شود که این عوامل توسط کوچر (۲۰۰۲)، امینی (۱۳۸۵)، رستمی تبار (۱۳۸۶) نیز تأیید شده اند.

شکل ۱. چار چوب مدل مفهومی تحقیق

روش تحقیق

تحقیق حاضر از نوع کمی و کاربردی و روش تحقیق نیز تعاملی از مجموع روشهای توصیفی و همبستگی می باشد. متغیر وابسته در این تحقیق عبارت است از میزان موفقیت شرکتهای تعاونی شیلات استان کرمانشاه در دستیابی به ۱۴ شاخص موفقیت. در واقع ارزیابی عملکرد تعاونیهای شیلات بر حسب ارائه خدمات در زمینه این ۱۴ شاخص به شرح زیر صورت می گیرد: تأمین بچه ماهی، خوراک و داروی ماهی، بیمه کردن اعضا، تسهیل اعطای وام به اعضا، مشارکت دادن اعضا در تصمیم گیریهای شرکت، فروش و عرضه ماهی، افزایش درآمد اعضا، میزان اشتغالزایی، ارائه مشاوره های تخصصی و دامپزشکی به اعضا، برگزاری کلاسها و جلسات، افزایش تولید، رفع نیازهای اعضا، جذب مشتری و بازاریابی. متغیرهای

مستقل این تحقیق نیز عبارتند از: ویژگیهای فردی اعضا، میزان شناخت و آگاهی اعضا از اصول تعاونی، جنبه های انسانی و اجتماعی، جنبه های مالی و اقتصادی، محیط قانونی، نهادی و سیاستگذاری. جامعه آماری شامل اعضای تعاونیهای شیلات استان کرمانشاه است (۱۰۲ نفر= N) و از آنجا که جامعه آماری تحقیق حاضر محدود می باشد، اقدام به سرشماری از افراد هدف شده است. روش جمع آوری اطلاعات پرسشنامه (شامل گویه هایی در طیف لیکرت و کوتاه پاسخ) می باشد. روایی پرسشنامه را استادان و کارشناسان اداره تعاون و شیلات، مدیران تعاونیهای شیلات و پژوهشگران تأیید کردند و پایایی پرسشنامه نیز با استفاده از آزمون پیش آهنگ و محاسبه آلفای کرونباخ به میزان ۰/۷۷ تعیین شده است. آماره های توصیفی بر حسب ضرورت شامل میانگین، مد، میانه و واریانس بوده و آماره های استنباطی نیز شامل ضریب همبستگی اسپیرمن و پیرسون می باشد و جهت شناسایی متغیرهای تبیین کننده موفقیت تعاونیهای شیلات از رگرسیون چند گانه (گام به گام) استفاده شده است. برای سنجش میزان موفقیت تعاونی از شاخص سازی به روش تاکسونومی عددی استفاده گردیده است. برای سنجش سطح موفقیت از ۱۴ شاخص استفاده شد و از آنجا که شاخصهای مورد استفاده دارای مقیاس مشترکی نبودند و جمع کردن آنها با مقیاسهای متفاوت امکان پذیر نبود، این شاخصها به واحدهای استاندارد تبدیل شدند تا امکان جمع کردن آنها فراهم گردد و برای رفع اختلاف مقیاس از روش تقسیم بر میانگین بدین صورت استفاده شد که مقادیر هر متغیر در هر تعاونی بر میانگین همان متغیر در تمام تعاونیها تقسیم شد تا متغیر جدیدی به دست آید که فاقد مقیاس می باشد. برای استفاده از روش پیشگفته از این فرمول استفاده شد: $Y = X_{ij} \div M_{xi}$ مقدار متغیر در هر تعاونی و M_{xi} میانگین هر متغیر در تمام تعاونیها (کلانتری، ۱۳۸۰). پس از اینکه اختلاف مقیاس بین شاخصها از بین رفت، مهمترین موضوع، تعیین وزنها مناسب برای شاخصهای انتخاب شده است تا تأثیر ارزشهای فردی محقق تقلیل یابد و ضرایب واقعی تر به دست آید. برای حل این مشکل از روش مک گراناها استفاده شد (همان منبع). به این منظور متوسط همبستگی هر متغیر با سایر متغیرها از طریق ماتریس همبستگی به دست آمد و با ضرب وزن هر کدام از

متغیرها در مقادیر رفع اختلاف مقیاس شده، مقدار واقعی هر شاخص به دست آمد که پس از تعیین دامنه، مقادیر هر متغیر به شش سطح طبقه بندی گردد و با استفاده از نرم افزار spss13 با هم جمع شدند تا میزان موفقیت محاسبه گردد. برای جمع کردن چند متغیر که دارای مقیاسهای مشترکی بودند از روش camput با استفاده از نرم افزار spss استفاده گردید. برای سنجش سطح موفقیت تعاونیها، مراحل اولیه که در روش تاکسونومی عددی انجام شده، به شرح زیر طی شد:

۱. ابتدا جدول ماتریس اطلاعات اولیه بر مبنای شاخصهای موفقیت تشکیل شد به طوری که نام تعاونیها در مناطق مختلف در ستون و مقادیر شاخصها در زیر آنها قرار گرفته شد.

۲. پس از تهیه ماتریس داده ها، با توجه به اینکه شاخصهای مختلف دارای مقیاسهای متفاوت بودند، بنابراین برای از بین بردن عدم تجانس از روش استاندارد کردن استفاده گردید و شاخصهای اصلی به شاخصهای استاندارد شده تبدیل شدند. برای محاسبه ماتریس استاندارد شده نیز از فرمول زیر استفاده شد:

$$Z_{ij} = \frac{X_{ij} - M_{xi}}{S_i}$$

که در آن Z هر تعاونی و i هر شاخص را نشان می دهد. همچنین Z_{ij} مقدار استاندارد شده Z_{ij} ، M_{xi} میانگین متغیر i ، X_{ij} مقدار متغیر i در منطقه j و S_i انحراف معیار i است.

۳. محاسبه فواصل بین بخشها: پس از محاسبه ماتریس استاندارد، تفاوت یا فاصله هر تعاونی نسبت به تعاونیهای دیگر در مورد هر یک از شاخصها به دست آمد.

۴. برای محاسبه فاصله هر تعاونی از تعاونی دیگر بر مبنای مجموع شاخصهای به کار گرفته شده، اعداد به دست آمده از تفاوت هر تعاونی با تعاونی دیگر به توان دو می رسند و به صورت افقی با هم جمع می شوند و سپس جذر آنها به دست می آید که مقادیر به دست آمده، فاصله هر تعاونی از تعاونی دیگر را نشان می دهد.

۵. محاسبه فاصله مرکب هر تعاونی از تعاونی ایده آل: در این مرحله بزرگترین عدد برای هر کدام از مقادیر استاندارد شده هر یک از شاخصها به عنوان مقدار ایده آل انتخاب گردید و سپس فاصله مرکب هر تعاونی از تعاونی ایده آل از طریق فرمول زیر محاسبه شد:

$$C_{io} = \sqrt{\sum (z_i - z_0)^2}$$

که در آن C_{io} فاصله مرکب هر تعاونی از تعاونی ایده آل، z_i مقادیر موجود در ماتریس استاندارد شده و z_0 مقدار ایده آل هر ستون در ماتریس است. هر قدر مقدار C_{io} کمتر باشد نشاندهنده موفقیت و توسعه یافتگی آن تعاونی است و هر قدر بزرگتر باشد مبین توسعه نیافتگی و عدم موفقیت تعاونی است.

۶. محاسبه سطح موفقیت تعاونیها: در این مرحله سطح نسبی موفقیت هر تعاونی از فرمول زیر محاسبه شد:

$$DL = C_{io} / C_o$$

که در آن DL سطح موفقیت هر تعاونی، C_{io} فاصله مرکب هر تعاونی از تعاونی ایده آل و C_o میانگین C_{io} به اضافه دو برابر انحراف معیار همان ستون می باشد که از این معادله دست می آید: $C_o = MC_{io} + 2S_{io}$ که در آن MC_{io} میانگین متغیر و S_{io} انحراف معیار هر متغیر می باشد. مقدار DL همواره بین صفر و یک می باشد که مقدار صفر آن نشاندهنده موفقیت کامل و یک آن مبین عدم موفقیت می باشد و با توجه به اینکه سطح موفقیت بالاتر از میانگین و پایین تر از میانگین سطح موفقیت ($0/5 = 1 \div 2$ و $1 + 0 = 1$) برابر $0/5$ می باشد، بنابراین، سطح موفقیت کمتر از $0/5$ موفق بودن و سطح موفقیت بالاتر از $0/5$ ناموفق بودن را نشان می دهد (کلانتری، ۱۳۸۷).

نتایج و بحث

۱. آمار توصیفی

میانگین سن اعضا ۳۶/۳ سال و مبین جوان و میان سال بودن جامعه آماری است. شغل اصلی حدود ۵۷ درصد از اعضای تعاونیهای شیلات استان کرمانشاه پرورش ماهی است. حدود

۳ درصد اعضا با کمترین فراوانی بی سواد و ۹۷ درصد با سواد بودند. میانگین تجربه کار در شیلات ۴/۲۳ سال بوده که این مسئله نشانه کم تجربه بودن بیشتر اعضاست. حدود ۹۰ درصد اعضا نیز تجربه کمتر از ۶ سال داشته‌اند که این می‌تواند موجبات ناموفق بودن تعاونی را فراهم کند. میانگین درآمد ماهانه اعضا ۳۶۰ هزار تومان بوده و بیشتر از ۷۰ درصد اعضا درآمد کمتر از ۴۶۰ هزار تومان داشته‌اند. پایین بودن درآمد اعضا از نکات قابل توجه در این یافته‌هاست. براساس یافته‌های تحقیق، اعضا مهمترین مشکل اصلی خود را کوتاه بودن مدت باز پرداخت وام و بالا بودن میزان اقساط اولیه دانسته‌اند و مهمترین مشکلات بازاریابی را فقدان تقاضا (۳۷/۲ درصد)، قیمت پایین ماهی (۳۰/۴ درصد)، نداشتن امکانات نگهداری (۲۰/۶ درصد) ذکر کرده‌اند. نتایج نشان می‌دهد که اعضا نصب دستگاه هوادهی را برای موفقیت تعاونی خود لازم می‌دانستند.

۲. تحلیل تاکسونومی عددی

نتایج نشان داد (جدول ۱) که اکثر تعاونیها در راه رسیدن به اهداف اقتصادی و اجتماعی خود چندان موفق نبوده‌اند و در کل ناموفق بوده‌اند ($DL=۰/۵۲$ کل) و بیشتر تعاونیها در برگزاری جلسات، برگزاری کلاسها، مشارکت دادن اعضا در تصمیم‌گیری‌های شرکت، فروش و عرضه ماهی، اشتغال‌زایی موفق بوده‌اند و این تعاونیها عملکرد ضعیفی در زمینه‌های افزایش تولید، تأمین بچه ماهی، تأمین خوراک ماهی، افزایش درآمد اعضا، تسهیل اعطای اعتبارات، بیمه کردن اعضا، مشاوره‌های دامپزشکی، جذب مشتری و بازاریابی و رفع نیازهای اعضا داشته و ناموفق عمل کرده‌اند.

جدول ۱. اولویت بندی انواع فعالیتهای تعاونیها

وضعیت کلی تعاونیها از جهت موفقیت	رتبه	سطح موفقیت DL	فعاليتها
موفق	۱	۰/۲۶	برگزاری جلسات
موفق	۲	۰/۳۹	برگزاری کلاسها
موفق	۳	۰/۴۳	مشارکت دادن اعضا در تصمیم گیری های شرکت
موفق	۴	۰/۴۴	فروش و عرضه ماهی
موفق	۵	۰/۴۷	اشتغالزایی
موفق	۶	۰/۵۰	افزایش تولید
ناموفق	۷	۰/۵۱	تأمین بچه ماهی
ناموفق	۸	۰/۵۸	تأمین خوراک ماهی
ناموفق	۹	۰/۵۹	افزایش درآمد اعضا
ناموفق	۱۰	۰/۶۰	تسهیل اعطای اعتبارات
ناموفق	۱۱	۰/۶۸	بیمه کردن اعضا
ناموفق	۱۲	۰/۷۱	مشاوره های دامپزشکی و تخصصی
ناموفق	۱۳	۰/۷۳	جذب مشتری و بازاریابی
ناموفق	۱۴	۰/۷۶	رفع نیازهای اعضا
DL=۰/۵۲			میانگین سطح موفقیت برای تمام شاخصها

مأخذ: یافته های تحقیق

۳. بررسی همبستگی متغیرهای مستقل با متغیر وابسته (موفقیت تعاونی شیلات)

۱.۳. بررسی ویژگیهای فردی

در این تحقیق ویژگیهای فردی اعضا شامل: سن، تجربه، مدت فعالیت مؤثر در تعاونی، سطح سواد و درآمد اعضا در تعاونی مورد بررسی قرار گرفت. برپایه جدول ۲، در میان

متغیرهای عوامل فردی، بیشترین میزان همبستگی را مدت فعالیت مؤثر اعضا در تعاونی داشته (۰/۴۹۲) $r(100) = 0/000$ $p = 0/000$ و در واقع ارتباط مثبت و معنی داری در سطح ۹۹ درصد اطمینان با موفقیت تعاونی دارا بوده است. بنابراین عضویت فعال و مؤثر در تعاونی می تواند تا حدودی موجب موفقیت تعاونی شود. متغیرهای درآمد و سطح سواد اعضا نیز با موفقیت تعاونی همبستگی مثبت و معنی داری داشته اند که اندازه اثر آنها در حد ضعیف بوده است.

جدول ۲. همبستگی ویژگیهای فردی اعضا و تعاونی با متغیر وابسته (موفقیت)

ردیف	متغیر	ضریب همبستگی (r)	دامنه تعریف (df)	سطح معنی داری (P)	نوع همبستگی
۱	مدت فعالیت مؤثر در تعاونی	۰/۴۹۲	۱۰۰	۰/۰۰۰	پیرسون
۲	میزان درآمد اعضا	۰/۳۳۵	۱۰۰	۰/۰۰۱	پیرسون
۳	سطح سواد	۰/۲۴۹	۱۰۰	۰/۰۱۲	اسپیرمن
۵	سن	-۰/۱۳	۱۰۰	۰/۲۰۸	پیرسون
۶	تجربه	۰/۱۲	۱۰۰	۰/۲۴۶	پیرسون

مأخذ: یافته های تحقیق

۲.۳. بررسی عوامل اقتصادی

بر اساس جدول ۳، در میان متغیرهای اقتصادی، متغیرهایی چون مهارتهای مالی مدیرعامل (در زمینه فروش ماهی و تأمین بچه ماهی)، متوسط وزن ماهی، هزینه های تولید و احداث فروشگاه محلی هیچ گونه ارتباطی با موفقیت تعاونیها نداشته اند و متغیر میزان سرمایه اولیه اعضا بیشترین میزان همبستگی (۰/۴۹۳) $r(100) = 0/000$ $p = 0/000$ را با موفقیت تعاونی داشته که اندازه اثر آن بر اساس جدول کوهن (Cohen, 1988) ^۱ تقریباً در حد زیاد بوده است و این نشان می دهد که تعاونیهایی که اعضای آنها دارای بیشترین سرمایه اولیه باشند، موفقترند. کمترین میزان همبستگی عوامل اقتصادی مربوط به مهارتهای مالی مدیرعامل در زمینه تأمین خوراک ماهی

۱. ضریب همبستگی کمتر از ۰/۱=خیلی ضعیف، کمتر از ۰/۳=ضعیف، کمتر از ۰/۵=متوسط، کمتر از ۰/۷=زیاد و بیشتر از ۰/۷=خیلی زیاد است (Cohen, 1988).

بوده که اندازه اثر آن در حد کم ($t(100) = -0/211$ ، $p=0/032$) ارزیابی شده است؛ یعنی این متغیر تأثیر کمی در موفقیت تعاونی داشته است. متغیرهای فاصله تعاونی تا بازار فروش و ضریب تبدیل غذا با موفقیت تعاونیها ارتباط منفی و معناداری داشته، بنابراین با کاهش ضریب تبدیل غذا و کوتاه کردن فاصله تعاونی تا بازار فروش از طریق بهسازی جاده ها و حمل به موقع ماهی و بچه ماهی، میزان موفقیت تعاونی افزایش خواهد یافت.

جدول ۳. همبستگی متغیرهای عوامل اقتصادی با متغیر وابسته (موفقیت تعاونی)

متغیرها	ضریب همبستگی	سطح معنی داری	دامنه تعریف	نوع همبستگی
میزان سرمایه اولیه اعضا	۰/۴۹۳	۰/۰۰۰	۱۰۰	پیرسون
طول دوره پرورش	۰/۴۷۱	۰/۰۰۰	۱۰۰	پیرسون
ضریب تبدیل غذا	-۰/۳۰۱	۰/۰۰۲	۱۰۰	پیرسون
کمکهای مالی اعضا به شرکت	۰/۲۶۴	۰/۰۰۷	۱۰۰	پیرسون
فاصله تعاونی تا بازار فروش	-۰/۲۱۱	۰/۰۳۲	۱۰۰	اسپیرمن
مهارتهای مالی مدیر عامل در تأمین خوراک ماهی	-۰/۱۲۶	۰/۲۰۸	۱۰۰	پیرسون
متوسط وزن ماهی در موقع برداشت	۰/۱۲۴	۰/۲۱۶	۱۰۰	پیرسون
هزینه های تولید	-۰/۱۲۳	۰/۲۱۹	۱۰۰	اسپیرمن
مهارتهای مالی مدیر عامل در تأمین بچه ماهی	۰/۱۱۱	۰/۲۶۷	۱۰۰	پیرسون
میزان وام دریافتی	۰/۱۰۹	۰/۲۷۶	۱۰۰	اسپیرمن
مهارتهای مالی مدیر عامل در زمینه فروش ماهی	-۰/۰۴	۰/۶۸۸	۱۰۰	اسپیرمن
احداث فروشگاه محلی	۰/۰۳۳	۰/۷۴۱	۱۰۰	اسپیرمن

مأخذ: یافته های تحقیق

۳.۳. بررسی عوامل انسانی

بر اساس جدول ۴، متغیرهای وجود متخصصان در تعاونی و افزایش تعداد اعضا ارتباط معنی داری با موفقیت تعاونی ندارند. از مهمترین عامل انسانی تأثیر گذار بر موفقیت تعاونی، مشارکت اعضا در امور تعاونی بوده ($t(100) = 0/346$ ، $p=0/000$) که با چهار متغیر (در

طیف لیکرت) سنجیده شد که پس از جمع شدن^۱ این چهار متغیر با نرم افزار spss، میزان همبستگی مشارکت کلی اعضا در امور تعاونی و نیز هر کدام از چهار متغیر با متغیر وابسته به صورت جداگانه بررسی شد که سه متغیر مشارکت اعضا در تصمیم‌گیری‌های شرکت، انتخاب و برکناری مدیران تعاونی و کلاسها رابطه‌ای با موفقیت تعاونی نداشتند و لذا مهمترین متغیر، مشارکت اعضا در جلسات ماهانه بوده ($r(100) = 0/216$ ، $p = 0/029$) که اندازه اثر آن در حد ضعیف ارزیابی شده است. بنابراین، هر چه اعضا در جلسات ماهانه مشارکت بیشتری داشته باشند، احتمال موفقیت تعاونی با اطمینان ۹۵ درصد بیشتر خواهد بود. از دیگر عوامل انسانی، ویژگی‌های مدیریتی مدیر عامل است که با دو متغیر (در طیف لیکرت) شامل: ابتکار و خلاقیت مدیر عامل و برخورداری مدیر عامل از صفاتی چون درستکار، منظم و آگاه بودن سنجیده شد. این متغیر در مجموع با موفقیت تعاونی همبستگی مثبت و معنی‌داری داشته ($r(100) = 0/346$ ، $p = 0/000$) است. از دو متغیر پیشگفته نیز ابتکار و خلاقیت مدیر عامل با موفقیت تعاونی ارتباط مثبت و معنی‌داری داشته که اندازه اثر آن در حد کم بوده است ($r(100) = 0/247$ ، $p = 0/012$)؛ بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت که وجود مدیر عاملی مبتکر و خلاق در تعاونی تا حد کمی می‌تواند منجر به موفقیت تعاونی شود. از دیگر جنبه‌های انسانی و اجتماعی مؤثر بر موفقیت تعاونیها میزان دانش فنی اعضا بوده که با موفقیت تعاونیها ارتباط مثبت و معنی‌داری داشته است. متغیر دیگر از عوامل انسانی که ارتباط مثبت و معنی‌داری با موفقیت تعاونی داشته انگیزه عضویت اعضا در تعاونی بوده ($r(100) = 0/305$ ، $p = 0/002$) که اندازه اثر آن در حد متوسط ارزیابی شده و از آنجا که مهمترین انگیزه اعضا در تعاونی دریافت آسانتر وام، تأمین نهاده‌های ارزانتر، فروش ماهی به قیمت بالاتر و برخورداری از آموزشهای تعاونی بوده، بنابراین توجه تعاونی و اداره تعاون به این مقوله‌ها می‌تواند تا حدودی منجر به موفقیت تعاونی شود. از دیگر جنبه‌های انسانی میزان رضایت اعضا از عملکرد اداره تعاون محل فعالیت تعاونی بوده که با پنج گویه سنجیده شده و از آنجا که این پنج متغیر دارای مقیاس مشترکی (طیف

لیکرت) با هم بوده‌اند جمع شدند تا میزان رضایت‌مندی اعضا در کل به دست آید، بنابراین همبستگی میزان رضایت‌مندی اعضا و هر کدام از متغیرها به طور جداگانه با متغیر وابسته مورد بررسی قرار گرفت که در مجموع میزان رضایت‌مندی اعضا، ارتباط مثبت و معنی‌داری با موفقیت تعاونی داشته و اندازه اثر آن در حد متوسط بوده است ($r(100) = 0/333$ ، $p=0/001$). در بین پنج متغیر پیشگفته رضایت‌مندی اعضا از اداره تعاون محل فعالیت خود در زمینه تأمین خوراک ماهی، آموزش و حسابرسی شرکت، ارتباط معنی‌دار با متغیر وابسته نداشتند ولی رضایت‌مندی اعضا در زمینه تأمین اعتبارات ($r(100) = 0/207$ ، $p=0/037$) و خدمات مشاوره‌ای ($r(100) = 0/363$ ، $p=0/000$) ارتباط معنی‌دار با متغیر وابسته داشت. بنابراین اداره تعاون باید برای موفقیت تعاونی، توجه بیشتری نسبت به پرداخت وام به اعضا و ارائه خدمات مشاوره‌ای کند.

جدول ۴. همبستگی متغیرهای عوامل انسانی با موفقیت تعاونی

متغیرها	ضریب همبستگی	سطح معنی‌داری	دامنه تعریف	نوع همبستگی
مشارکت	۰/۳۴۶	۰/۰۰۰	۱۰۰	اسپیرمن
دانش فنی اعضا	۰/۳۴۴	۰/۰۰۰	۱۰۰	اسپیرمن
ویژگیهای مدیریتی مدیر عامل	۰/۳۴۳	۰/۰۰۰	۱۰۰	اسپیرمن
رضایت‌اعضا از عملکرد اداره تعاون محل فعالیت	۰/۳۳۳	۰/۰۰۱	۱۰۰	اسپیرمن
انگیزه عضویت اعضا در تعاونی	۰/۳۰۵	۰/۰۰۲	۱۰۰	اسپیرمن
کیفیت آموزشهای فنی و تخصصی تعاونی	۰/۲۰۱	۰/۰۴۲	۱۰۰	اسپیرمن
وجود متخصصان در تعاونی	۰/۱۴۷	۰/۱۴	۱۰۰	پیرسون
افزایش تعداد اعضا	۰/۰۱۵	۰/۸۷	۱۰۰	اسپیرمن

مأخذ: یافته‌های تحقیق

۴.۳. بررسی محیط قانونی، نهادی و سیاستگذاری

جهت بررسی این عامل از زیر مقوله های محیط قانونی (شامل متغیرهایی چون: کنترل و نظارت تعاونی بر صورت جلسات هیئت مدیره، تشکیل مجمع عمومی در دو نوبت، تعیین حقوق مدیر عامل توسط هیئت مدیره، اختصاص ۴٪ سود ویژه برای آموزش و حسابرسی توسط سازمان تعاون) و زیر مقوله های نهادی (شامل متغیرهایی مانند حمایت‌های مشاوره‌ای و آموزشی دولت و نظارت و بازدید متخصصان شیلات از تعاونی) و زیر مقوله‌های سیاستگذاری (شامل متغیرهایی چون: دادن یارانه از طرف دولت به اعضا مداخله سازمان‌های دولتی در انتخاب و برکناری مدیران تعاونی و واگذاری مسؤلیتهای مختلف به اعضا) استفاده شد و از آنجا که این گویه‌ها همگی در طیف لیکرت بودند، بنابراین با استفاده از نرم‌افزار SPSS با هم جمع شدند تا میزان تأثیر این عامل بر موفقیت تعاونی بررسی شود. در کل این عامل نیز همبستگی مثبت و معنی داری با موفقیت تعاونی داشته که اندازه اثر آن در حد زیاد بوده است ($p=0/000, r(100)=0/532$)؛ یعنی با اطمینان ۹۹ درصد می‌توان گفت که موفقیت تعاونی به این عوامل بستگی دارد. در این باره تشکیل مجمع عمومی در دو نوبت، کنترل و نظارت تعاونی بر صورت جلسات هیئت مدیره و تعیین حقوق مدیر عامل توسط هیئت مدیره معنی‌دار نشدند. حمایت‌های مشاوره‌ای و آموزشی نهادهای دولتی ($p=0/000, r(100)=0/464$) بیشترین میزان همبستگی و حسابرسی به موقع تعاونی کمترین میزان همبستگی را با موفقیت تعاونیها داشتند ($p=0/015, r(100)=0/239$) که اندازه اثر آن در حد کمتر از حد متوسط بوده است (جدول ۵).

جدول ۵. همبستگی متغیرهای محیط قانونی، نهادی و سیاستگذاری با موفقیت تعاونی

متغیرها	ضریب همبستگی	سطح معنی داری	دامنه تعریف	نوع همبستگی
حمایتهای مشاوره ای و آموزشی نهادهای دولتی	۰/۴۶۴	۰/۰۰۰	۱۰۰	اسپیرمن
نظارت و بازدید متخصصان اداره شیلات از تعاونی	۰/۳۸۹	۰/۰۰۰	۱۰۰	اسپیرمن
اختصاص ۵٪ سود ویژه برای آموزش و تعاون	۰/۳۸۲	۰/۰۰۰	۱۰۰	اسپیرمن
واگذاری مسئولیتهای مختلف به اعضا	۰/۳۳۸	۰/۰۰۱	۱۰۰	اسپیرمن
دادن یارانه از طرف دولت	۰/۳۱۲	۰/۰۰۱	۱۰۰	اسپیرمن
حسابرسی به موقع تعاونی	۰/۲۳۹	۰/۰۱۵	۱۰۰	اسپیرمن
مداخله سازمانهای دولتی در انتخاب اعضا و مدیران	-۰/۱۷۸	۰/۰۷۳	۱۰۰	اسپیرمن
حمایتهای مالی دولت از تعاونی	-۰/۱۳۷	۰/۱۶۹	۱۰۰	اسپیرمن
تشکیل مجمع عمومی در دو نوبت	۰/۱۲۶	۰/۲۰۶	۱۰۰	اسپیرمن
کنترل و نظارت تعاونی بر صورت جلسات هیئت مدیره	۰/۰۹۴	۰/۳۴۶	۱۰۰	اسپیرمن
تعیین حقوق مدیر عامل توسط هیئت مدیره	-۰/۰۲۵	۰/۸۰۲	۱۰۰	اسپیرمن

مأخذ: یافته های تحقیق

۵.۳. بررسی میزان شناخت اعضا از اصول تعاون

در این تحقیق برای ارزیابی میزان شناخت اعضا از اصول تعاون از ده گویه شامل: عضویت اختیاری و آزاد، کنترل دموکراتیک توسط اعضا، مشارکت اقتصادی اعضا، خودگردانی و عدم وابستگی تعاونی، آموزش و کارورزی و اطلاع رسانی، همکاری بین تعاونیها، توجه به جامعه، فروش با قیمت کمتر از بازار، افزایش تولید و محدود بودن سود سهام استفاده شد که هفت مورد آن جزء اصول تعاون می باشند. در مواردی که اعضا به سؤالات پاسخ صحیح می دادند، یک امتیاز مثبت، پاسخ اشتباه می دادند نیم امتیاز منفی و برای نمی دانم امتیاز صفر در نظر گرفته شد. در نهایت اگر اعضا به تمام سؤالات پاسخ صحیح می دادند ۱۰ امتیاز مثبت و اگر پاسخ منفی به تمام سؤالات می دادند ۵ امتیاز منفی تعلق می گرفت. نتایج حاصل در جدول ۶ منعکس شده است. همان طور که مشاهده می شود، فقط ۳/۹ درصد اعضا

شناخت کامل و یا به عبارتی خیلی زیاد از اصول تعاون داشتند. میانگین، مد و میانه مبین شناخت کم اعضا از اصول تعاون است. در واقع ناآگاه بودن اعضا از فلسفه و اصولی که بر اساس آن تعاونیها شکل می گیرند می تواند نشاندهنده این واقعیت باشد که عدم شناخت و یا شناخت کم اصول تعاونی به عنوان مانعی بزرگ برای موفقیت قلمداد می شود. محاسبه ضریب همبستگی نیز نشان داد که بین این متغیر با موفقیت تعاونی، همبستگی مثبت و معنی داری وجود دارد ($p=0/014$ و $r(100)=0/243$) که اندازه اثر آن متغیر در موفقیت تعاونی در حد متوسط به پایین می باشد.

جدول ۶. میزان شناخت اعضا از اصول تعاون

میزان شناخت اعضا از اصول تعاون	فراوانی	درصد نسبی	درصد تجمعی
هیچ (امتیاز صفر و کمتر از صفر)	۱	۱/۰	۱/۰
خیلی کم (امتیاز ۱ تا ۲)	۸	۷/۸	۸/۸
کم (امتیاز ۳ تا ۴)	۴۵	۴۴/۱	۵۲/۹
ناحدودی (امتیاز ۵ تا ۶)	۴۱	۴۰/۲	۹۳/۱
زیاد (امتیاز ۷ تا ۹)	۳	۲/۹	۹۶/۱
خیلی زیاد (امتیاز ۱۰)	۴	۳/۹	۱۰۰
جمع	۱۰۲	۱۰۰	-

مأخذ: یافته های تحقیق میانگین = ۳/۵ مد = ۳ میانه = ۳ انحراف معیار = ۰/۸۸

۴. تحلیل رگرسیون

برای شناسایی متغیرهای تبیین کننده تغییرات موفقیت تعاونیهای شیلات مورد مطالعه، از رگرسیون چند گانه (به روش گام به گام) استفاده شد که نتایج آن، در جداول ۷ و ۸ آمده است. بر اساس جدول ۷، در گام نخست متغیر جنبه های انسانی و اجتماعی وارد معادله گردید که نتایج محاسبات نشان داد این متغیر بیشترین تأثیر را در متغیر وابسته یعنی موفقیت تعاونی دارد. به ازای یک واحد تغییر در این متغیر ۳۴ درصد تغییر در موفقیت تعاونی شیلات ایجاد می شود. در گام دوم متغیر محیط قانونی، نهادی و سیاستگذاری وارد معادله شد و ضریب برآورد شده برای این متغیر ۰/۳۰ به دست آمد. و در گام سوم متغیر عوامل اقتصادی وارد

معادله شد و ضریب برآورد شده برای این متغیر ۰/۲۶ به دست آمد. در گام چهارم میزان شناخت از اصول تعاون وارد معادله شد و ضریب برآورد شده برای آن ۰/۱۶ حاصل شد. در نتیجه می‌توان گفت، متغیر جنبه های انسانی و اجتماعی رابطه قویتری با موفقیت تعاونیهای شیلات دارد.

جدول ۷. متغیر های مؤثر بر موفقیت تعاونیهای شیلات بر اساس تحلیل رگرسیون گام به گام

مدل	مقدار B	خطای معیار	β	t	سطح معنی داری	نتیجه
(مقدار ثابت)	-۱/۰۱۵	۰/۴۵۸	-	-۲/۵۲	۰/۰۱۳	-
جنبه های انسانی و اجتماعی	۰/۳۸۱	۰/۰۸۵	۰/۳۴	۴/۴۹	۰/۰۰۰	همبستگی مثبت با ۹۹ درصد اطمینان
محیط قانونی، نهادی و سیاستگذاری	۰/۳۵۰	۰/۰۸۹	۰/۳۰	۳/۹۴	۰/۰۰۰	همبستگی مثبت با ۹۹ درصد اطمینان
عوامل اقتصادی	۰/۳۸۳	۰/۱۱۱	۰/۲۶	۳/۴۴	۰/۰۰۱	همبستگی مثبت با ۹۹ درصد اطمینان
میزان شناخت از اصول تعاون	۰/۱۳۴	۰/۰۶۰	۰/۱۶	۲/۲۳	۰/۰۲۸	همبستگی مثبت با ۹۵ درصد اطمینان

مأخذ: یافته‌های تحقیق

جدول ۸ ضریب همبستگی چندگانه و ضریب تعیین را برای متغیرهای تبیین کننده فوق و متغیر وابسته نشان می‌دهد. همان گونه که دیده می‌شود، ضریب همبستگی پیرسون برای هر چهار متغیر (با ۹۹ و ۹۵ درصد اطمینان) معنی دار شده و همچنین جدول نشان می‌دهد که با اضافه شدن هر متغیر به مدل رگرسیونی، میزان ضریب همبستگی چندگانه و ضریب تعیین افزایش می‌یابد. ضریب همبستگی چندگانه (R) در این تحلیل رگرسیونی، برابر ۰/۷۲۸ و ضریب تعیین (R^2) برابر با ۰/۵۱ است و بدین ترتیب می‌توان گفت که متغیر های موجود در مدل رگرسیونی مذکور، در کل ۵۱ درصد از تغییرات موفقیت را تبیین می‌کند. همان گونه که ملاحظه می‌شود، از بین متغیر های مستقل یا پیش بین مورد نظر، متغیر میزان شناخت اعضا از اصول تعاون میزان واریانس تبیین کننده توسط متغیر های مستقل دیگر را صرفاً دو درصد و متغیر محیط قانونی، نهادی و سیاستگذاری ۱۴ درصد و عوامل اقتصادی ۷ درصد افزایش

می‌دهند و بیشترین سهم متعلق به متغیر جنبه‌های انسانی و اجتماعی است که درصد قابل توجهی (۲۸ درصد) از تغییرات موفقیت‌تعاونیها را تبیین می‌نماید. بنا براین یکی از عوامل مؤثر در موفقیت‌تعاونیها، جنبه‌های انسانی و اجتماعی است؛ یعنی تعاونیهایی که بیشتر به جنبه‌های انسانی و اجتماعی توجه داشته باشند موفق‌ترند. البته هر یک از متغیرهای مذکور به میزان در تبیین موفقیت‌تعاونیهای شیلات دخیل اند.

جدول ۸. ضریب همبستگی چندگانه و ضریب تعیین متغیرهای تبیین‌کننده و میزان موفقیت

تعاونیهای شیلات

میزان تغییر در R^2	R^2	R	متغیر تبیین‌کننده
۰/۲۸	۰/۲۸	۰/۵۴۱	جنبه‌های انسانی و اجتماعی
۰/۱۴	۰/۴۲	۰/۶۵۸	محیط قانونی، نهادی و سیاستگذاری
۰/۰۷	۰/۴۹	۰/۷۱۴	عوامل اقتصادی
۰/۰۲	۰/۵۱	۰/۷۳۰	میزان شناخت از اصول تعاون

مأخذ: یافته‌های تحقیق

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

نتیجه‌گیری حاصل از پژوهش حاضر را می‌توان به صورت پاسخهایی به اهداف اختصاصی مطرح در مطالعه خلاصه کرد. بر اساس تحلیل تاکسونومی عددی، تعاونیهای شیلات استان کرمانشاه در کل عملکرد ضعیفی داشته و ناموفق بوده اند ($DL=0/52$ کل). مطابق نتایج حاصل از بررسی همبستگی متغیرهای مستقل با متغیر وابسته و در پاسخ به اهداف اختصاصی تحقیق و تطبیق نتایج با چارچوب مفهومی باید گفت که در مورد ویژگی فردی تعاونیها، متغیرهای مدت فعالیت مؤثر اعضا در تعاونی، میزان درآمد اعضا، سطح سواد و شغل اصلی اعضا از مجموعه متغیرهای فردی تأثیر گذار بر موفقیت‌تعاونیهای شیلات بودند که همبستگی مثبت و معناداری با موفقیت‌تعاونیها داشتند. در مورد جنبه‌های اجتماعی و انسانی، متغیرهایی چون مشارکت اعضا در جلسات، میزان دانش فنی اعضا، ابتکار و خلاقیت مدیرعامل، رضایت اعضا از عملکرد اداره تعاون محل فعالیت از جمله متغیرهایی بودند که در موفقیت

تعاونیها مؤثر واقع شدند. در زمینه تأثیر عوامل اقتصادی، متغیرهایی مانند سرمایه اولیه اعضا، طول دوره پرورش، ضریب تبدیل غذا، کمکهای مالی اعضا به شرکت و فاصله تعاونی تا بازار فروش از جمله متغیرهایی بودند که به ترتیب در موفقیت تعاونیها تأثیر معنی داری داشتند؛ البته به جز فاصله تعاونی تا بازار فروش که جهت آن منفی بود، بقیه متغیرها همبستگی مثبت داشتند. میزان شناخت اعضا از اصول تعاون عامل بعدی است که در این تحقیق با موفقیت تعاونیهای شیلات رابطه مثبت و معنی داری داشته است. در بررسی تأثیر محیط قانونی، نهادی و سیاستگذاری، مهمترین متغیرهای تأثیرگذار بر موفقیت تعاونی عبارت بودند از: متغیر اختصاص ۴٪ سود ویژه برای آموزش و تعاون و حسابرسی به موقع، نظارت و بازدید متخصصان اداره شیلات از تعاونی، حمایتهای مشاوره‌ای و آموزشی سایر نهادهای دولتی، واگذاری مسئولیتهای مختلف (تولید، فروش و اداره تعاونی) به اعضا و دادن یارانه از طرف دولت. با توجه به نتایج تحقیق حاضر و اهمیت تأثیر عوامل مختلف در موفقیت تعاونیهای شیلات، پیشنهادهای زیر ارائه می‌گردد:

۱. تعاونیها و نهادهای دولتی به برگزاری هرچه بهتر کلاسها و جلسات و استفاده از کارشناسان خیره در امر آموزش، توجه جدی تری بنمایند.
۲. از آنجا که مهمترین مشکلات تعاونیهای شیلات، کوتاه بودن مدت بازپرداخت وام و بالا بودن میزان اقساط اولیه بوده است، پیشنهاد می‌شود که بانکها و ادارات ذیربط با طولانی کردن مدت بازپرداخت وام، این امکان را برای اعضا فراهم کنند که حداقل پس از یک بار برداشت ماهی، وامها را قسط بندی کنند و میزان اقساط به صورت پلکانی از کم به زیاد باشد تا فرصت رشد و باز پرداخت برای اعضای تعاونیها فراهم شود.
۳. براساس یافته‌های تحقیق، اعضای تعاونیهای شیلات مهمترین طرح را برای موفقیت خود، نصب دستگاه هوادهی دانسته اند که می‌تواند تا دو برابر، میزان تولید را افزایش دهد ولی هیچ کدام از این تعاونیها از این دستگاه استفاده نمی‌کنند؛ بنابراین توصیه می‌شود که نهادهای

دولتی از قبیل سازمان تعاون، اداره کل شیلات استان و بانکها، از طریق آموزش و اعطای تسهیلات بلند مدت، اعضا را در به کارگیری این فناوری کمک کنند.

۴. در مورد مشکلات مربوط به بازاریابی، اعضای تعاونیهای شیلات استان کرمانشاه مهمترین مشکل خود را فقدان تقاضا، قیمت پایین ماهی و نداشتن امکانات نگهداری عنوان کرده اند. برای رفع این مشکل توصیه می گردد که مسئولان ذیربط از وارد کردن ماهی یخ زده و کنسرو شده به داخل استان ممانعت به عمل آورند و یا با احداث کارخانه کنسرو سازی و بسته بندی در شهرستانهایی که دارای مزارع آبی پروری بیشتری هستند، موجبات افزایش تقاضا، بالا رفتن قیمت ماهی و عدم نیاز به سرد خانه و امکانات نگهداری را فراهم آورند و در نهایت تعاونیها را به سوی موفقیت سوق دهند.

۵. تعاونیها و اداره تعاون به جنبه های اجتماعی و انسانی مانند مشارکت دادن اعضا در جلسات و تصمیم گیری ها، ارتقای مهارتهای فنی اعضا، جذب مدیران خلاق و افزایش رضایتمندی اعضا از خدمات اداره تعاون شهرستانها از طریق ارائه خدمات مشاوره ای و آموزشی و تأمین اعتبارات لازم برای اعضا توجه ویژه داشته باشند.

۶. توجه تعاونیها و نهادهای دولتی به عوامل اقتصادی مانند میزان سرمایه اولیه اعضا، کاهش طول دوره پرورش، کاهش ضریب تبدیل غذا، تشویق اعضا جهت کمکهای مالی بیشتر به شرکت تعاونی و بهسازی جاده های منتهی به مزارع پرورش ماهی جهت تسهیل عرضه ماهی به بازار فروش لازم و ضروری است.

۷. به مواردی همچون محیط قانونی، نهادی و سیاستگذاری مانند ارائه خدمات از طرف تعاونی و وزارت تعاون در مقابل اخذ ۴٪ سود ویژه برای آموزش و تعاون، حساسی به موقع، نظارت و بازدید متخصصان اداره شیلات از تعاونی، حمایتهای مشاوره ای و آموزشی نهادهای دولتی، واگذاری مسئولیتهای مختلف (تولید، فروش و اداره تعاونی) به اعضا و دادن یارانه بیشتر از طرف دولت باید توجه شود.

۸. به اعضای تعاونیهای شیلات توصیه می‌گردد که در کلاسهای آموزشی مشارکت فعال و مداوم داشته باشند چرا که پیشنهادهای آنان گاهی مانع هدر رفتن سرمایه و افزایش تولید می‌شود.

۹. با توجه به اینکه بیشتر اعضا انگیزه عضویت خود را دریافت آسانتر وام، تأمین نهاده‌های ارزانتر، فروش ماهی به قیمت بالاتر و برخورداری از آموزشهای تعاونی ذکر کرده‌اند، بنابراین به منظورافزایش انگیزه اعضای تعاونیها و فراهم آوردن بسترهای لازم برای موفقیت و حمایت و پشتیبانی مادی و معنوی از تعاونی، توانمندسازی تعاونیها از نظر بهسازی و تأمین نیازهای فنی و ادراکی و مهارت مدیران و کارکنان و درکل توجه به توسعه منابع انسانی این بخش ضروری است.

منابع

۱. آزادی، ح. و ع. کرمی (۱۳۸۰)، مقایسه واحد مکانیزاسیون تعاونیهای روستایی: تعاونیهای تولیدی و شرکت های مکانیزه استان فارس، مجله علوم و فنون کشاورزی و منابع طبیعی، دانشگاه صنعتی اصفهان، شماره ۳.
۲. اتحادیه بین المللی تعاون (۱۳۷۵)، «نقش ماهیگیری و پرورش آبزیان در امنیت غذایی، ترجمه مجید خدیوی نیا مقدم، مجموعه مقالات مطرح شده در کنفرانس بین المللی تعاون، گروه برنامه‌ریزی شیلات ۱۴۰۰ (ICA) ژنو، سوئیس، وزارت جهاد کشاورزی.
۳. اشرفی، م. (۱۳۸۳)، نگرشی بر فلسفه نظام آموزشی و ترویجی، انتشارات وزارت تعاون.
۴. امینی، ا.، ه. زینل، م. رضانی (۱۳۸۶)، ارزیابی مهم ترین مؤلفه های درون سازمانی در موفقیت شرکتهای تعاونی مرغداران، مجله علوم و فنون کشاورزی و منابع طبیعی، تهران.
۵. ایوانی، ق. (۱۳۸۶)، بررسی عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونی های تولید فرش دست بافت شهرستان اسلام آبادغرب، پایان نامه کارشناسی ارشد توسعه روستایی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه رازی، کرمانشاه.

۶. بِنک، م. (۲۰۰۱)، تعاونی اعتباری استفچک در لهستان، ترجمه حمید گل محمدی، وزارت تعاون، نشر پایگان، تهران.
۷. طالب، م. (۱۳۸۲)، اصول و اندیشه های تعاون، سازمان مرکزی تعاون، معاونت تحقیقات، آموزش و ترویج، دفتر آموزشی، تهران.
۸. رستمی تبار، ف. (۱۳۸۶)، بررسی میزان موفقیت فنی واجتماعی تعاونی های تولید روستایی استان کرمانشاه، پایان نامه کارشناسی ارشد توسعه روستایی، دانشگاه رازی، دانشکده کشاورزی، کرمانشاه.
۹. سازمان شیلات ایران، (۱۳۸۸)، سالنامه آماری.
۱۰. کلاتری، خ. (۱۳۸۷)، پردازش و تحلیل داده ها در تحقیقات اجتماعی - اقتصادی با استفاده از نرم افزار SPSS، انتشارات فرهنگ صبا، کرمانشاه.
۱۱. کلاتری، خ. (۱۳۸۰)، توسعه منطقه ای: تئوریها و تکنیکهای تحلیل منطقه ای، انتشارات خوشبین، چاپ اول، تهران.
۱۲. کوچراف. ام. (۲۰۰۲)، گذاری بر کارآفرینی، ترجمه حمید گل محمدی، وزارت تعاون، نشر پایگان، تهران.
۱۳. کومار، ر. (۱۳۸۵)، خالص شدن تعاونی ها به منظور موفقیت درچالش های جهانی، ترجمه حمید انصاری، مجموعه مقالات برگزیده از مناطق مختلف جهان، وزارت تعاون.
۱۴. مرکز آمار شیلات استان کرمانشاه، (۱۳۸۸)، آمارنامه و شاخصهای آماری استان، واحد آمار و برنامه ریزی.
۱۵. میلگی نژاد، ا. (۱۳۷۵)، نقش ماهیگیری و پرورش آبزیان در امنیت غذایی و دورنمای آینده پرورش آبزیان، مجموع مقالات مطرح شده در کنفرانس بین تعاون، وزارت تعاون، تهران.
۱۶. نصیری، ع. و م. رنجبر (۱۳۸۰)، آب، آبی پروری و امنیت غذایی، اداره کل شیلات استان کرمانشاه.
۱۷. وزارت تعاون (۱۳۸۳)، اصول و اندیشه های تعاون، نشر شریف، چاپ اول، تهران.

18. Allahyari, M. (2008), Factors affecting the success of fisheries co-management as perceived by Guilan's fishermen, *Journal of Applied Sciences*, sd2587, Page No.183-187
19. Baticados, A. (2004), Fishing cooperatives' participation in managing resources: the case in Capiz, central Philippine research unit south Dakota State University box 2140B, Northern
20. Brookings, D. (2009), South Dakota cooperative fish and wildlife plains biostress laboratory 138, SD 57007.
21. Cohen, J. (1988), Statistical power and analysis for the behavioral sciences (2nd ed.), Hillsdale, NJ:Lawrence Erlbaum associates.
22. Didi, B. (2004), Short communication fishing cooperatives' sparticipation in managing nearshore resources: The case in Capiz.
23. ILO (2004), A fair globalisation the role of the ILO, report of the director general on the world commission on the social Dimension of Globalization Geneva.
24. Jumes,A.(2008), Development of Bahrel Ghazel fisheries (Sudan) :ILO proposal, 2007-8.
25. Olson, M. (1998), Potential role of nonagricultural cooperatives development a report on Focus group studies.
26. Pavelec, C.I.(1989), Fish consumption and omega-3 fatty acid intake in control Alabama men with and without a history of heart Disease.
27. Perakash, D. (1994), Our civil society and co-operative, International Cooperative Alliance, Delhi.

28. Unal, V. (2008), A Comparative study of success and failure of fishery cooperatives in the Aegean, Turkey, *Journal Compillation*©2008 Blackwell Verlag, Berlin ISSN0175-8659.

29. Ranney,E.(2008), Research in two cooperative research units: south Dakota State University and Montana State University, U.S. Geological Survey Headquarters, Reston, Virginia.

